

N oaptea a fost de febră, prost dormită. Înainte să se întindă, obosit, în pat, Ricardo Reis a luat două pastile de aspirină, și-a pus termometrul sub braț, sărise de treizeci și opt de grade, era de așteptat, trebuia să fie un început de gripă, își zise. Ațipi, se trezi, visase cîmpii vaste, scăldate în soare, cu rîuri șerpuitoare alunecînd printre copaci, cu bărci coborînd solemne, duse de curent, și el călătorind în fiecare în parte, multiplicat, divizat, făcînd cu mîna către sine însuși ca și cum și-ar fi luat rămas-bun sau ar fi anticipat o întîlnire, mai tîrziu bărcile au intrat într-un estuar sau lac, ape liniștite, nemișcate, au rămas imobile, să fi fost zece, să fi fost douăzeci, destule, fără pînze sau vîsle, își putea percepe glasul, dar nu se distingeau vocile marinarilor, vorbeau în același timp și, cum erau egale cuvintele pe care le rosteau și cu egală cadență, nu se auzeau unii pe alții, pînă la urmă bărcile au început să se scufunde, corul de glasuri s-a stins, în vis Ricardo Reis încerca să prindă cuvintele, ultimele, o clipă i se păru c-a reușit, dar era ultima barcă ducîndu-se la fund, silabele despărțite, slobode bolborosiră în apă, suflarea de pe urmă a cuvîntului înecat, au urcat la suprafață, sonore, dar fără înțeles, nu erau un adio, nu erau o promisiune, nu erau un testament și, dacă ar fi fost, nu era nimeni pe apă să le audă. Dezbătu de asemenea cu sine însuși, între somn și trezie, dacă masca fusese Fernando Pessoa, mai întîi hotărî că da, mai tîrziu respinse ceea ce i se părea o logică aparentă în numele a ceea ce-și închipuia că este o logică profundă, cînd îl va întîlni din nou o să-l întrebe, îi va spune sau nu adevărul, Oh, Reis, vasăzică n-ai înțeles c-a fost o simplă glumă, îmi ardea mie să mă împopoțonez în

moarte, ca în vremurile medievale, mortul e o persoană serioasă, ponderată, conștientă de starea în care a ajuns, și e discret, detestă nuditatea absolută a scheletului, iar când apare ori se comportă ca mine, purtînd costumul cu care a fost îmbrăcat, ori se înfășoară în lințoliu dacă i se năzare să sperie pe cineva, de altfel nu m-aș preta niciodată la una ca asta, ca persoană demnă și de bun-gust cum mă mîndresc că sînt în continuare, acordă-mi atîta credit, N-avea nici un rost să te întreb, murmură. Aprinse lumina, deschise *The god of the labyrinth*, citi o pagină și jumătate, înțelese că era vorba de doi jucători de șah, dar nu reuși să priceapă dacă jucau sau doar stăteau de vorbă, literele i se amestecau în fața ochilor, lăsă cartea din mînă, acum stătea la fereastra casei sale din Rio de Janeiro, vedea în depărtare avioanele care aruncau bombe peste Urca și Praia Vermelha, fumul urca în mari ghemotoace negre, dar nu se auzea nici un sunet, probabil că surzise sau poate că niciodată nu fusese înzestrat cu simțul auzului, incapabil așadar să-și reprezinte în minte, numai cu ajutorul ochilor, explozia grenadelor, salvele slobozite anapoda de artilerie, țipetele răniților, dacă de la o asemenea distanță puteau fi auzite. Se trezi scăldat în sudoare, hotelul era învăluit de adîncă tăcere nocturnă, oaspeții erau adormiți, pînă și refugiații spanioli, dacă i-am trezi brusc și i-am întreba, Unde vă aflați, ar răspunde, Sînt în Madrid, Sînt în Cáceres, îi amăgește confortul paturilor, undeva sus, în clădire, doarme poate Lídia, în unele nopți coboară, în altele nu, acum își stabilesc dinainte întîlnirile, vine în mare taină în camera lui, tîrziu în noapte, s-a domolit frenezia primelor săptămîni, e normal, dintre timpuri cel mai grăbit e cel al pasiunii, căci și în asemenea legături inegale arzătoarea vorbă se potrivește, pe lîngă asta au convenit să adoarmă bănuielile, dacă există, birfa, dacă se șușotește, cel puțin nu s-a arătat la lumina zilei, poate că Pimenta n-a mers dincolo de malițioasa lui insinuare, sigur că mai pot fi și alte puternice temeieri, biologice, ca să zicem așa, cum sînt zilele interzise ale Lídiei, zilele cînd debarcă englezii, după zicerea

populară, au sosit în radă uniformele roșii, rigola corpului feminin, scurgerea rubinie. Se trezi o dată, se trezi din nou, o lumină cenușie, rece și gri, e mai mult noapte decât zi, cernîndu-se prin jaluzelele lăsate, prin geamuri, prin perdele, desena draperia închisă incomplet, conturul ei, făcea să vibreze ușor suprafața lucioasă a mobilelor, în camera înghețată sosea dimineața cu peisajul ei gri, ferice de animalele în hibernare, prudente sibirite, pînă la un punct inconștiente stăpîne pe propria lor viață, căci nu s-a auzit să fi murit vreunul în timp ce dormea. Ricardo Reis își luă din nou temperatura, avea în continuare febră, apoi tuși, fără îndoială, am pățit-o. Ziua care se lăsase atît așteptată se deschise brusc ca o ușă rapidă, murmurul hotelului se alătură celui al orașului, e marșea carnavalului, a doua zi, în ce cameră sau groapă se va trezi sau încă mai doarme scheletul din Bairro Alto, poate că nici nu s-a dezbrăcat, s-a băgat în pat așa cum umblase pe străzi, și el doarme singur, amărîtul de el, orice femeie vie s-ar pune pe urlat dacă ar fi cuprinsă între cearșafuri de un braț de oase dezgolate, fie și al amantului, Nimic nu sîntem să merite atenție, zadarnic ne dorim să fim ceva, aceste versuri urcate din memorie le rosti Ricardo Reis cu glas tare, le repetă murmurînd, apoi gîndi, Trebuie să mă scol, n-o să rămîn în pat toată ziua, răceala sau gripa nu cer mai mult decât haine calde și leacuri puține. Mai dormită puțin, deschise ochii repetînd, Trebuie să mă scol, voia să se spele, să se radă, detesta perii albi din barbă, dar se făcuse mai tîrziu decât credea, nu se uitase la ceas, acum băteau la ușă, Lídia, micul dejun. Se ridică, își puse halatul pe umeri, pe jumătate amețit, împiedicîndu-se în papuci, merse să deschidă. Obișnuită să-l găsească spălat, bărbierit și pieptănat, Lídia crezu mai întîi că se culcase tîrziu, umblase pe la baluri și aventuri, Vreți să mă întorc mai tîrziu, întrebă, iar el, în timp ce se întorcea în pat clătîndu-se, cu o subită dorință de a fi îngrijit și răsfățat ca un copil, răspunse, Sînt bolnav, nu asta întrebuse ea, așeză tava pe masă, se apropie de pat, el se culcase, cu un

gest simplu îi puse mâna pe frunte, Aveți febră, o știa prea bine Ricardo Reis, dar, auzind-o din gura altcuiva, simți milă față de sine însuși, dacă nu vor fi mai mult de două, îmi voi putea reține lacrimile, așa cum reținea această mână muncită, aspră, aproape grosolană, atât de diferită de mâinile lui Cloe, ale Neerei și celeilalte Lídiei, de degetele subțiri, de unghiile îngrijite, de palmele mătăsoase ale Marcendei, de singura ei mână vie, vreau să spun, pentru că stînga e moarte anticipată, Trebuie să fie o gripă, dar vreau să mă scol, Ah, ferească sfîntul, vă prinde un curent, pe urmă vine o pneumonie, Eu sînt doctorul, Lídia, eu sînt cel care știe, nu e cazul să rămîn în pat, ca un invalid, n-am nevoie decît să mergă cineva la farmacie să-mi caute două sau trei doctorii, Da, domnule, se va duce cineva, merg eu sau merge Pimenta, dar nu vă dați jos din pat, mîncăți micul dejun înainte să se răcească, apoi fac curat și aerisesc camera, și, spunînd asta, Lídia îl silea cu blîndețe pe Ricardo Reis să se așeze, îi aranja perna, aducea tava, punea laptele în cafea, zahărul, rupea feliile de piine prăjită, întindea dulceața, îmbujorată de fericire, dacă-i poate aduce mulțumire unei femei să-și vadă bărbatul iubit țintuit pe un pat al durerii, privindu-l cu această lumină în ochi, o fi neliniștea sau îngrijorarea, atât de intense, încît pare că simte și ea febra de care se plînge el, avem din nou de-a face cu un efect care are cauze diverse, fenomen bine cunoscut nouă. Ricardo Reis se lăsă cocoloșit, copleșit de atenții, rapide atingeri cu degetele, de parcă l-ar unge cu mir, dacă-i prima sau ultima miruire e greu de știut, sfîrșise de băut cafeaua cu lapte și se simțea cuprins de o somnolență delicioasă, Deschide, te rog, dulapul, e o valiză neagră în fund, la dreapta, adu-o aici, mulțumesc, din valiză scoase un carnet de rețete, antetul imprimat sus pe file, Ricardo Reis, medicină generală, Rua do Ouvidor, Rio de Janeiro, cînd începuse acest carnet nu bănuia că va ajunge să-l termine atât de departe, sau numai să-l continue, așa e viața, fără siguranță sau avînd una atât de ciudată că întotdeauna ne surprinde.

Scrise câteva rînduri, rosti, Să nu te duci tu la farmacie, decît dacă te trimit, dă-i rețeta domnului Salvador, el trebuie să dea ordinele, ea ieși, luă rețeta și tava, dar înainte îl sărută pe frunte, a avut atîta îndrăzneală o servitoare, o cameristă de hotel, imaginați-vă, poate e dreptul ei, așa-numit natural, altul nu, doar el să nu i-l interzică, aceasta e condiția absolută. Ricardo Reis zîmbi, făcu un gest vag cu degetele mîinii care își căuta adăpost sub cearșaf, fugind de frig, și se întoarse spre perete. Adormi imediat, indiferent la înfățișarea pe care știa c-o are, părul încărunțit în dezordine, barba cu tuleiele mijind, pielea palidă și umedă de la febra nocturnă. Un om poate fi bolnav, chiar mai grav decît acum, și totuși să-și aibă momentul lui de fericire, oricare, chiar și acela de a se simți ca o insulă pustie peste care a zburat o pasăre, doar în trecere, adusă și luată de vîntul nestatornic.

În ziua aceea și următoarea, Ricardo Reis nu ieși din cameră. Salvador veni să-l viziteze, Pimenta întrebă de el, tot personalul hotelului îi dorea însănătoșire grabnică domnului doctor, mai mult printr-o înțelegere tacită decît îndeplinind un ordin formal Lídia își asumă pe de-a-ntregul funcțiile de infirmieră asistentă, fără alte cunoștințe în arta vindecării decît cele care constituie moștenirea istorică a femeilor, schimbatul așternuturilor, potrivitul cutelor cearșafului, adusul ceaiului cu lămîie, pastila la oră fixă, lingura de sirop și, tulburătoare intimitate numai de ei cunoscută, fricționarea energetică a gambelor pacientului cu tinctură de muștar, pentru a împinge spre extremitățile inferioare umorile care-l apăsau în piept și în cap sau, dacă nu era asta scopul medicației, o fi fost altul la fel de crucial. Cu atîtea sarcini pe cap, nimeni nu se mira că Lídia își petrecea toată ziua în camera două sute unu, dacă întreba cineva de ea primea răspunsul, E cu domnul doctor, deocamdată răutatea nu îndrăznea să-și arate decît vârful ghearei, păstrînd pentru mai tîrziu împunsătura inevitabilă, acul veninos, ghimpele ascuțit. Cu toate astea, ce poate fi mai inocent ca acest gest și acest cuvînt, Ricardo

Reis rezemat de perne, Lídia insistînd, Numai lingura asta, e supa de găină pe care el refuză s-o termine, s-a săturat, dar vrea și să fie rugat, jocuri ce vor părea ridicole celor care se bucură de o fericită și perfectă sănătate și poate că, într-adevăr, sînt ridicole, căci, în realitate, Ricardo Reis nu este atît de bolnav încît să nu se poată hrăni prin propriile mijloace și forțe, dar n-o știu decît ei. Și dacă, din întîmplare, un contact mai tulburător îi apropie, cum se întîmplă, de exemplu, cînd el îi pune mîna pe sîn, nu merg mai departe, poate din pricina unei anume demnități care există în boală, a caracterului ei sacru, deși, în această religie, nu sînt rare ereziile, atentatele împotriva dogmei, abaterile mai intime, el a îndrăznit, ea l-a respins, Poate să vă facă rău, să lăudăm scrupulul infirmierei, pudoarea amantei, așa cum o știe, o vrea și pe pielea ei a învățat. Sînt detalii care ar putea fi trecute cu vederea, dar lipsesc altele de mai mare anvergură, n-am vorbit despre ploile și furtunile care, în ultimele două zile, s-au întețit, stricînd defilarea mizeră din marțea de Lăsata-secului, e o plictiseală și pentru cel ce povestește și pentru cel ce ascultă, sau despre evenimentele exterioare, nici de ele nu ducem lipsă, în Sintra a fost găsit mort, de exemplu, un bărbat dispărut din decembrie, pe nume Luís Uceda Ureña, mister ce va rămîne nerezolvat în analele crimei pînă azi, poate chiar pînă în Ziua de Apoi, dacă nici atunci martorii nu vor vorbi, dar, îndoindu-mă că v-ar interesa subiectul, nu ne mai rămîn decît aceștia doi, oaspetele și camerista, pînă cînd el va scăpa de gripă sau răceală, apoi Ricardo Reis se va întoarce în lume, Lídia la mătură, amîndoi la îmbrățișarea nocturnă, rapidă sau lentă, în funcție de urgență și de vigilență. Mîine, miercuri, va sosi Marcenda, Ricardo Reis n-a uitat, dar descoperă, și dacă descoperirea îl surprinde e ca și cum nu l-ar privi îndeaproape, își dă seama că boala i-a înnodat firele imaginației, în fond, viața nu înseamnă decît să stai întins, în convalescență după o boală veche, incurabilă și recidivantă, cu pauze pe care le numim sănătate, pentru că trebuie să le dăm un